

Kronika 1968

OBSAH

Svidník opäť okresom	2
Oslavy Prvého mája vo Svidníku	2
Prezident republiky L. Svobodu vo Svidníku	3
XIV. slávnosti piesní a tancov	3
Svidnícky okres bude mať svoje orgány	4
Národnostná a náboženská situácia	4

Svidník opäť okresom

Uznesením vyšších stranických a štátnych orgánov dochádza k vytvoreniu nového okresu so sídlom vo Svidníku.

Svidnícky okres pozostáva zo 100 obcí. V 83 obciach obyvateľstvo hovorí ukrajinským nárečím, v 15 obciach nárečím slovenským a v 2 obciach sa hovorí jedným aj druhým nárečím.

Okres leží v severnej časti kraja a hraničí na severe s Poľskom na východe s okresom Humenné, na juhu s okresom Prešov a na západe s okresom Bardejov.

Po dopravnej stránke okres je bez železnice a najbližšia železničná stanica je Vranov a Bardejov.

Výrobný charakter okresu je zemiakarský. Podľa hospodárskej príslušnosti patrí k priemyslu okolo 5 500 obyvateľov.

Ustanovujúca okresná konferencia strany vo Svidníku sa konala 16.-17. marca 1968.

Odložením volieb do zastupiteľských orgánov situácia novovytvoreného okresu sa vážne skomplikovala. K začatiu činnosti ONV pred voľbami mohlo dôjsť, pravda, len na základe mimoriadneho osobitného opatrenia. Okresný národný výbor vzniká z poslancov ONV zvolených v roku 1964 vo voľbách do NV do ONV v Bardejove a Humennom na území celej svidníckej a stropkovskej časti – bývalých ONV do 1960 roku. (v kronike mapa nového Svidníckeho okresu)

Takto novovytvorený okres Svidník začína svoju činnosť dňom 1. júla 1968.

Prvým predsedom novovytvoreného okresu bol Ing. Jozef Čuma.

Dňa 1. augusta 1968 zišli sa vo Svidníku poslanci ONV z územia novovytvoreného Svidníckeho okresu, aby si zvolili radu ONV, schválili komisie ustanovili vedúcich jednotlivých odborov ONV. Tým sa končí nenormálna situácia, keď v novovytvorenom okrese nebol orgán štátnej moci so svojou právomocou.

Oslavy Prvého mája vo Svidníku

Prvomájových osláv v sídle novovytvoreného okresu vo Svidníku sa zúčastnila delegácia ÚV KSS vedená predsedom Slovenského výboru Zväzu protifašistických bojovníkov Šimonom Žbirkom, ktorý predniesol aj slávnostný prejav.

Slnčné ráno dávalo nádej, že okresné oslavy Sviatku práce, vyznejú v kraju pod Duklou ako oslava všetkého nového, ktoré sa v tejto jari zrodilo. Na nádvorí Odevných závodov kpt. Nálepku sa zhromaždilo takmer tisíc pracovníkov závodu a ďalších tritisíc občanov mesta a okolia sa pripravovalo zaplatiť priestory amfiteátra, kde sa mali oslavy konať. Pred deviatou hodinou sa však obloha zachmárila a prudký dážď miestami aj s ľadovcom vyhnal z amfiteátra aj z ulíc mestečka väčšinu občanov. Prvomájové oslavy sa potom uskutočnili v sále Spoločenského domu za účasti asi sedemsto občanov, hlavne detí zo škôl a mladých pracovníkov Odevných závodov kpt. Nálepku. Hneď po skončení slávnostného prejavu a Internacionále začala v sále obvodná súťažná prehliadka súborov ŽUT-STMP.

Prezident republiky Ľ. Svobodu vo Svidníku

Kraj pod Duklou vzdal prezidentovi republiky najväčšiu poctu. Prezident na svojej ceste z Prešova cez Giraltovce a Stropkov prichádza dňa 23. mája do Svidníka, odkiaľ ide na historické miesta bojov – Duklu. Od Vyšného Komárnika boli lúky a voľné priestranstvá vedľa cesty preplnené osobnými autami až po samotný pomník dukelských hrdinov. Prišli tu občania zo všetkých poddukelských dedín. Privítať svojho osloboditeľa a pozdraviť ho ako prezidenta Československej republiky prišli aj z poľskej strany.

Na spiatocnej ceste prezident republiky Ľudvík Svoboda sa zastavil vo Svidníku na MsNV, kde mu tajomník Andrej Pirník odovzdal čestné občianstvo mesta Svidníka. Dojatý prezident republiky, ktorému občania tohto kraja vzdali najvyššiu poctu, aká sa môže človeku vzdať, skromne ešte raz prehovoril k vyše dvadsaťtisícovému zhromaždeniu, ktoré neustále prevolávalo na jeho slávu a búrlivo tleskalo. Povedal: „Vážení a drahí! Ďakujem Vám za túto veľkú poctu, že ste ma zvolili za čestného občana vášho mesta. Ubezpečujem Vás, že si Vašu dôveru vysoko vážim a že túto dôveru v najmenšom nenaruším.“

Vďační a hrdí Svidníčania sa potom so svojím prezidentom lúčili dlho a dojímavo.

Zo Svidníka sa kolóna áut s prezidentom republiky pobrala smerom na Bardejov.

XIV. slávnosti piesní a tancov

V sobotu dňa 22. júna sa začali XIV. slávnosti piesní a tancov ukrajinských obyvateľov žijúcich v ČSSR, ktoré usporiadal ÚV KZUP a VS KNV. Zúčastnila sa ich delegácia z USSR, ktorú viedol V. N. Ferečanin a početná skupina z Poľska a Rusínov z Juhoslávie. 14. slávnosti sa zúčastnil aj námestník ministerstva kultúry Ing. Bohuš Chňoupek, A. I. Birjukov, vicekonzul ZSSR v Bratislave, doc. Ladislav Olexa, Tajomník Vsl KV KSS a ďalší krajskí i okresní činitelia.

Tomuto podujatiu predchádzalo otvorenie výstavy ukrajinskej grafiky a nových exponátov so súčasného dekoratívneho umenia v Múzeu ukrajinskej kultúry v tomto meste.

Samotné XIV. slávnosti piesní a tancov vo Svidníku sa začali v sobotu vystúpením speváckeho súboru „Vesna“ pri OV KZUP v Prešove. V tento deň vystúpilo ďalších 20 speváckych a tanečných súborov, medzi ktorými bol vrele prijatý aj kolektív Rusínov z Juhoslávie a ukrajinský súbor z obvodného Domu osvetý v Prahe.

Nedeľňajšie slávnosti otvoril doc. Vasil Kapišovský, predseda ÚV KZUP. Dopoludňajší program sa začal estrádou, v ktorej vystupovali spevácke a tanečné súbory. Ožili v nich dávne detské hry, ako aj radovánky mládeže na dedine. V tejto časti programu zaujali divákov folkloristické čísla, či už stávanie májov v podaní tanečného súboru Karpatánin z Prešova, skladba v interpretácii súboru Barvinok z Kamienky a ostatné. Dopoludňajší program tvorili väčšinou hudobné a spevácke telesá zo škôl.

Estrádu družby otvorila medzilaborecká Verchovina podmanivými piesňami a rezkými, dobre zostavenými tancami. Potom sa divákovi predstavil rusínsky tanečno-spevácky súbor z Juhoslávie, zaslužilý zakarpatský ľudový súbor z Užhorodu, ktoré si získali srdcia okolo 20 000 prítomných divákov.

Záver estrády patril obľúbenému PULS-u z Prešova.

Počas obidvoch dní sa vo Svidníku predstavilo takmer 40 ľudových súborov od nás i zo zahraničia. O všetkých, tak účinkujúcich, tak účinkujúcich, ako aj divákov bolo veľmi dobre postarané. Bolo dostatok občerstvenia, jedál, spomienkových predmetov, ako aj Lunapark a zábavné podniky. Tohoročné slávnosti piesní a tancov vo Svidníku boli venované 50. výročiu vzniku našej republiky. Stali sa prehliadkou ľudového folklóru spod historickej Dukly i ostatných ukrajinských dedín nášho okresu i kraja.

Svidnícky okres bude mať svoje orgány

Dňa 1. augusta 1968 zišli sa vo Svidníku poslanci ONV z územia novovytvoreného Svidníckeho okresu, aby si zvolili radu ONV, schválili komisie a ustanovili vedúcich jednotlivých odborov ONV. Tým sa končila nenormálna situácia, keď v novovytvorenom okrese nebol orgán štátnej moci so svojou právomocou.

Národnostná a náboženská situácia

Januárovým plénom ÚV KSČ v roku 1968 bol z funkcie prvého tajomníka ÚV KSČ odvolaný Antonín Novotný a na túto funkciu nastúpil Alexander Dubček. V celej našej vlasti sa začal demokratizačný proces v tom zmysle, že sa mali odstraňovať chyby a nedostatky z roku 1950 i za obdobie pôsobenia vo funkcii A. Novotného. Demokratizačný proces niektoré protisocialistické sily zneužili a odrazilo sa to silným nacionalizmom. Tento proces zasiahol aj našu oblasť, oblasť obývanú Rusínami – Ukrajincami a mal neblahý vplyv, tak na národnostnú, ako aj na náboženskú problematiku tunajšieho obyvateľstva.

V oblasti, kde dosiaľ spoločne nežili Slováci a Ukrajinci, miestne organizácie Matice slovenskej vyvolávali nedorozumenia medzi spomínaným obyvateľstvom a dožadovali sa paritného zastúpenia v celej správe Okresného národného výboru vo Svidníku, dokonca žiadali, aby školstvo bolo obsadené výlučne občanmi slovenskej národnosti. Tento stav vyprovokoval zo strany ukrajinského obyvateľstva a zvlášť so strany učiteľov nesúhlas, ktorý sa vystupňoval štrajkom učiteľov ukrajinskej národnosti celého okresu.

V požiadavkách štrajkujúcich učiteľov medzi iným sa hovorí:

My, učitelia z viac než 30 škôl Svidníckeho okresu sme dňa 20. 12. 1968 o 11:00 hod. vstúpili do protestného štrajku za splnenie týchto podmienok:

1. Odvolať z funkcie vedúceho Odboru školstva vo Svidníku s. Cichého, pretože menovaný v oznamovacích prostriedkoch a na verejnosti svojimi extrémnymi názormi urážal národné cítěnie rusínskeho učiteľstva a ostatného obyvateľstva rusínskeho pôvodu atď.

2. Zrušiť požiadavky Matice slovenskej a Povereníctva školstva o tom, že učitelia rusínskeho pôvodu nemôžu vyučovať na slovenských školách.

Zvlášť nepriaznivá situácia nastala v náboženstve. Tunajšie obyvateľstvo bolo gréckokatolíckeho vierovyznania, ale v roku 1950 oficiálne bola zastavená činnosť gréckokatolíckej cirkvi a miesto nej zavedené pravoslávne vierovyznanie. Keď po januári 1968 bola opäť povolená činnosť gréckokatolíckej cirkvi, obyvateľstvo a farári dožadovali sa rehabilitácie a preto nastal spor o vlastníctvo kostolov a fary.

Vo Svidníku tento spor trval po celý 1968 rok a v prevahe bolo gréckokatolíckeho vierovyznania. Tí čo ostali pravoslávny, nemali kde vykonávať cirkevné obrady, lebo do kostolov ich gréckokatolícki veriaci nepustili. Taktiež bol veľký spor o farskú budovu, lebo pravoslávny farár Ivan Lipták z bytu sa nevysťahoval. Niet div, že mu gréckokatolícki veriaci vybíjali okná.

Aj napriek zásahom ONV a bezpečnostných orgánov situácia sa pretiahla aj na 1969 rok.